

e. ar. zaharia

fuga prin pădure

suceava, 2022

Mărturisirii: E. Ar. Zaharia

În 1932, când Iancu Nistor le-a cerut tinerilor poeți de talent ai Bucovinei câte o scurtă prezentare și câteva, proaspătul profesor Zaharia Macovei, care-și semna poemele și prozele („Recolta nu-i satisfăcătoare“) cu pseudonimul E. Ar. Zaharia, iar polemicile și textele critice cu pseudonimul Mălin Bucur („Păi, acela sunt eu!“), i-a trimis „patriarhului“ un auto-interviu spumos (Din „Caetul Literar. No. 2“), cică luat la o crâșmă („Chelnerul se îndepărtase. Continuăm):

„– Războiul m-a găsit de câțiva ani în Horodnicul lui Grigorovitza, M-am născut în (19)11, la 24 Călindariu (ianuarie – n.r.), pe un ger strașnic, așa mi s-a spus. Din vremea ceea nu știu nimic. Îmi plăcea să nu mă supun: fugeam de la școală și de acasă. Citeam cu plăcere...

– Carte unde ai învățat?

– În sat (1918-1923), liceul la Cozmeni (1923-1930), după ce tot încercasem să ajung ofițer și, pe urmă, cum știi...

– Universitatea și... profesor“.

Și continuă auto-interviuul cu precizarea că „Domnul I.I. Nistor e ca Mecena cu tineretul“, apoi numește „foile“ în care a publicat („Junimea literară“, „Glasul Bucovinei“, „Luptătorul“, „Sentinela“, „Primăvara Banatului“, face haz de pseudonimele sale (Cine nu pseudonimizează? Chiar domnul Streinul, care-i împotriva lor. „Odată, la „Îndrumarea“, am iscălit

„Stupid“!, zicea romancierul nostru, viitor director de „Iconar“) și menționează, discret, două nume care îi înfierbântau tinerețea: Adela și Amelia.

„Jongleur în arta cuvântului“, E. Ar Zaharia a publicat mult (cărțile de versuri „Rostiri tari“, „Apoteoz“, „Trandafirii negri“, „Minois“, „Marathon“, „Acteon“, „Nerv“, „Mim“, „Sânge și crini“), dar a și trudit pentru memoria generației sale (ca „oblăduitor“), generație care l-a „răsplătit“, primindu-i cărțile și privindu-le cu sincer entuziasm:

„E. Ar. Zaharia: „Sânge și Crini“. Domnul E. Ar. Zaharia face parte din scutierii unui lirism delirant și năvalnic, ce-și mână neastâmpărul interior de pe frunțile încoronate de cetină ale Carpaților și de pe țărmurile șerpuite ale râurilor de graniță, în epocile îndepărtate ale istoriei naționale, hotărnicite, pe de o parte, de contemporani de-ai lui Herodot, pe de altă parte, de voievozi purtători de spade și destină, pentru ca, mai târziu, obosit de efluviile gloriozitate cheltuite pentru ei, să se reîntoarcă acasă, la anii amintirilor și să toarcă, potolit, caierul sentimentelor proprii.

Jongleur în arta cuvântului, nu cunoaște stavile lexicale, amalgamând neologisme cu termeni uitați și rătăciți prin cine știe ce coclauri, pentru ca, de pe urma lor, să scoată efecte aparte, ce nu pot fi savurate decât de oameni cu gust rafinat, trecuți de marginea estetismului tradiționalist.

Din motivele menționate, poeziile domnului E. Ar. Zaharia vor găsi un ecou mai puțin puternic în opinia lectorilor, căci, lăsându-se furați de muzicalitatea verbului, trec, aparent, peste sesizarea imediată a cuprinsului, lăsând ca acesta să fie căutat în vegetația abundentă a figurilor de stil, care, uneori, se bazează numai pe un singur element comun între cele două părți componente ale comparației. Exemple ca „somnul scurt ca un pumnal“, „tragem pintenii de chiot“ dovedesc, îndeajuns, că poetul a părăsit obișnuința literară a trecutului, achiziționând sisteme noi, cu forță de intuiție mai redusă și mai ștearsă.

Datorită lor, ecourile versurilor domniei sale au sonoritate de lemn, încântând sfere restrânse de auz. E o caracteristică a domnului E. Ar. Zaharia, care preferă să meargă pe linia modernismului, decât să bătătorească o cărare cunoscută de atâtea generații. De aceea, nu ne va surprinde câtuși de puțin când, în versurile domniei sale, în loc să miroase busuioc și levănțică, va înflori „liniștea pudrată de poezie“, iar „merii se vor undui în doine de lene“, pentru ca, mai târziu, această notă de salon aristocratic să se lase decoltată în budoarul gândurilor poetului până la forma: „Mă frământ ca o ispită într-un pântec de femeie“.

Pentru a nu fi în discordanță cu afirmația făcută, domnul E. Ar. Zaharia schimbă mereu ritmul versurilor, indiferent dacă a ajuns sau nu la capătul poeziei. Încercând, apoi, întreaga claviatură a rimei, de la cea albă, până la cea amestecată, refuză orice predilecție și stabilitate, căci posibilitățile de creație ale autorului

plachetei „Sânge și Crini“ încă nu cunosc oboseala ascensiunilor. Proaspete și viguroase, ele se aseamănă cu plantațiile aliniate dintr-o grădină tânără, în care seva pământului lucrează asiduu ca să ridice tulpinile încredințate cât mai sus spre azurul cerului“ (Traian Cantemir, Revista Bucovinei, nr. 8/1942, pg. 342).

„E. Ar. Zaharia: „Antologia rădăuțeană“, Cernăuți, 1943. Apariția „Antologiei rădăuțene“ a lui E. Ar. Zaharia și prinosul de aducere-aminte și definire ce-l închină periodicele literare ale Bucovinei poetului Ion Roșca răscolesc, cu îndemnurile și nostalgia anilor de vis, amintirile celor ce au trecut prin lumea „Mugurilor“.

Apariția acestei reviste, în Februarie 1924, a însemnat primii pași ai tinerei literaturi bucovinene dintre cele două războaie.

Despre dâra de lumină ce-au lăsat-o „Mugurii“ în eflorescența scrisului tânăr bucovinean au vorbit, nu o dată, Mircea Streinul, Iulian Vesper sau alții. Studiul, scris încă din 1938, cu care se deschide „Antologia“ lui E. Ar. Zaharia trece, însă, limitele unei însemnări fugare și ocazionale de ușoare năzuințe și promițătoare încercări literare ale unei tinermi școlărești... Deși acest studiu introductiv nu se rezumă la anii de viață ai „Mugurilor“, cum nici antologia nu se reduce la spicuiți din realizările poetice ale celor ce s-au definit sau au început în această vreme (domnul Zaharia face loc, de pildă, și lui Liviu Marian, Vasile Gherasim sau N. Tcaciuc-Albu, punctul de plecare este, deci, județul de origine și nu locul de afirmare), totuși, pentru prima dată, lumea „Mugurilor“

ni se înfățișează în mod cuprinzător, în geneza ei și în „avântul de tinerețe, de sacrificiu și poezie“, situată, deodată, în mediu și epocă...

Profesorii tineri, anume binecunoscuții Ilie Vișan, George Cârșteanu, Nicodim Ițcuș, Ion Dan chemau la viață Asociația profesorilor, care întreținea serioase preocupări culturale și la ale căror șezători săptămânale conferențiau profesorii Universității cernăuțene...

Formal, revista însemna concretizarea unor încercări, ce porniseră de câteva luni, în cercul câtorva elevi ai cursului superior și se limitaseră la o circulație în acest cerc. „Mugurii“ apăreau cu oblăduirea conducerii liceului și cu înțelegerea și încurajarea profesorilor. Pe bună dreptate domnul Zaharia remarcă figura directorului Emanuil Isopescu și cea a adevăratului nostru părinte sufletesc, profesorul Ilie Vișan...

Cu câtă mândrie tinerească, în acea Duminică însoțită de sfârșit de iarnă, am bus sub braț, cu Mihai Horodnic, caietele litografiate din primul număr al revistei, pentru chioșcuri, colegi și atâția oameni de bine, ce ne priveau cu încredere sau măcar cu bunăvoință, căci, desigur, erau și semne de tânără naivitate în modestele începuturi! Fericită îmbinare a unei firi de mare visător cu un robust temperament dinamic, Mihai Horodnic a însuflețit și a dominat toate revărsările de suflet ale celor din jurul său. De aceea este de înțeles cât de puternic am simțit lovitura pricinuită de moartea sa atât de fulgerătoare. Tipărirea, după moartea lui, a celor două caiete (primul, în Noiembrie 1926, într-o tipografie din

Rădăuți, al doilea la Botoșani, în Aprilie 1927), pe care le-am redactat cu contribuția lui Iulian Vesper, Ion Roșca (E. Valerian), C. Rotariu (Mircea Ciobanul) și alții a însemnat, pentru cei ce eram colegi (Vesper, Eugen Prelipceanu și eu), o ultimă încercare, căci ne găseam în cel din urmă an de liceu. Era și un gând scump al lui Mihai, tipărirea revistei.

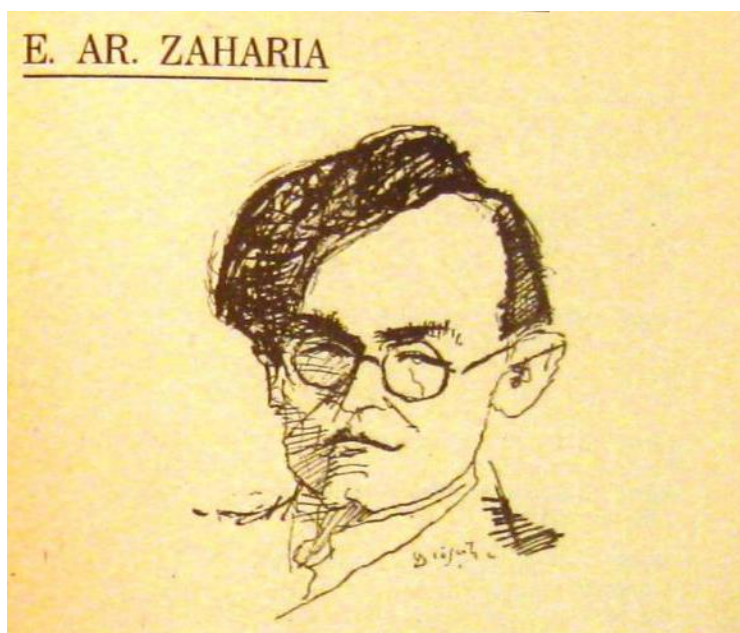
Mihai Horodnic locuia pe strada Cornelson, împreună cu Eugen Prelipceanu, autorul ilustrațiilor din timpul cât revista a apărut litografiată, cu Traian Galan și încă vreo câțiva. Acolo ne strângeam, după-amiaza, și ceilalți, pentru a prepara lecțiile sau, pur și simplu, pentru preocupări mugurești.

Acolo l-am văzut, întâia oară, pe Ion Roșca, modest și tăcut... Tăcut și îngândurat, figura sa vădea, încă de pe atunci, sufletul poetului „împlinirii neajunse“ și al „sulitelor frânte“, deși îndârjirea chipului în mica sa statură îi putea trăda pornirile spre „neohaiducească“.

Deși temperamente deosebite, între Mihai Horodnic și Ion Roșca s-a stabilit, de la început, o caldă apropiere. Cine știe dacă acesta n-a fost tainicul semn al ursitei care i-a răpit pe amândoi așa de timpuriu de pe această lume?

Neîndurătoare lege a firii, care poruncește jertfă pentru temelia înfăptuirii omenești, a cerut tributul și de la generația „Mugurilor“. Jertfă ei au fost doi dintre cei mai buni: Mihai Horodnic și Ion Roșca“ (Ion Negură, *Revista Bucovinei*, nr. 19/1943, pp. 502-504).

Profesor prin Basarabia, prin Moldova și prin Bucovina, în perioada interbelică, dar și editor de reviste literare („Orion“, împreună cu Aurel Putneanu, „Argonaut“, împreună cu Mircea Streinul, „Fișier“, „Nord“), E. Ar. Zaharia pribegeste, în anii comunismului, prin propria-i țară (Oradea, București, Sibiu), sfârșind, uitat de toată lumea, cu excepția unui foarte tânăr poet bucovinean, Romeo Petrașciuc, care-l vizita și care-i mai vehicula numele prin presă, într-un cămin de bătrâni de lângă Sibiu.

Nova ars poetica

Fulgii de april se rotesc nebuni ca niște cărăbuși.
Fiecare cuvânt să fie rugăciune.
Ceva ce nu s-a spus și nu se va mai spune.
Să-nfigi cuvintele în vers ca niște țărushi.

Scoate-le din codru ca țăranul lemnele.
Nu le pieptăna ca esteții, lasă-le gojoase.
Reavăn de țărână s-aducă a frunză de brad s-amiroase.
Timpul să-și recunoască timbrul, crângul cerului
semnele.

Fiecare cuvânt să fie atât de nou, de fraged, de izbitor
Ca un țărnm nou de lume, ca o căciulă pe-un cap de fetiță.
Să emoționeze ca-ntâia fată pe stradă. Ca printr-o nojiță
Ața de aur ideea să treacă prin vers ca un zbor.

Cuvintele să se nască întâia oară.
Să te întâmpine cu bună dimineața.
Cititorii să-și primească viața,
Emoționați ca și cu-o domnișoară.

Dans alb de zăpezi, demonii fug.
Dansul secerătoarelor. Hora mătușilor.
Busuiocul pe deasupra ușilor.
Cântecul cireșilor. Boii-n plug.

(E. Ar. Zaharia, *Antologie rădăuțeană*,
Cernăuți 1943, p. 51)

Ninsoare

Dumnezeu umblă iarăși prin povești cu toiag.
Ca niște colinde albe coboară-n prag.
Biserica, pomii abia se mai văd.

Iarna.

Ninge... ninge... ninge...
Alb... mai alb... tot mai alb...
Albă... mai albă... tot mai albă...

Ninge fetițele de la școala primară.
Pe domnișoara Maria pe gene, afara,
Înainte de a suna de intrare.
Ninse mai des, mai gras, tot mai mare.

Ninge cu steluțe albe de puzderii.
Flori de măr ca trupul de nea al primăverii,
Albe ca noițele pe unghii de femeie,
Albe ca tristețile de albă melopee.

Ninge. Fetițele de la școala primară
Cu domnișoara Maria se uită afară.
Cu fulgi ca de stele din mari adâncimi
Iarna-i un vals de albi serafimi.

Ninge... ninge, dar domnișoara Maria
Nu mai vede cum ninge alb ca hârtia.

Ochii coboară adânc în trecut.
Din zborul de dansuri abia desfăcut.

Ea vede fulgi albaștri ca irișii, ca banii,
Și râde când îi pare că ninge peste anii
Uitați în amintire, pe anii scuturați.
Ninge... ninge... și ochii-s sărutați...

Cu fulgi albaștri ca ochii la 18 ani,
Cu fulgi blonzi ca subsuorile de aburi diafani,
Cu fulgi verzi ca jerseul ce ți-acoperă sânii,
Ca fulgi roz ca mângâierile mâinii,

Cu fulgi roșii ca un iris de fiară,
Purpurii ca orgia, galbeni ca o otravă amară,
Cu fulgi negri ca țigăncile cu flori de april,
Azuri ca rugăciunea când o spune un copil,

Cu fulgi albi ca adâncul dintre sânii ce cresc,
Gingași ca fetișele de bal când se gătesc,
Cu fulgi ocre ca fularul, bej ca mânușile,
Duioshi ca obrazul când ne sărută mătușile,

Sângerii ca gura ce mușcă din păcat,
Portocalii ca perina, gri ca un pulovăr brodat,
Înfiorați ca sânii la-ntâia pipăire,
Violeți ca și gustul după-un spasm de iubire,

Cu fulgi triști, cu fulgi leneși, cu fulgii de bal,
Cu fulgii de nuntă, ca stelele pe un veșmânt regal,
Cu fulgi mici, cu fulgi mari, tăcuți, fără număr,
Pe șuvițe de aur, pe gene lungi, pe-o poșetă, pe

umăr.

Ninge pe manta, pe sutien, pe melodii,
Pe mâna care cheamă, pe mâna cu care scrii,
Pe-o iubire uitată de la balul uitat,
Pe uitarea de sine ce mintea mi-a furat,

Pe oameni, pe lume, pe gânduri, pe castani.
Pe rochia și balul de la 18 ani.

(E. Ar. Zaharia, *Antologie rădăuțeană*,
Cernăuți 1943, p. 52)

Beatitudini

I.

Să beau divinitate!

Altădată mă vor întoarce mirosuri de fântâni,
Zâmbete de femei, străngeri de mâini,
Amintirile, un vals de Ravel, un început de andante
Ca niște vânturi calde peste plante.

Primul dans, prima sărutare, primul fior.
Torsul de argint al lunii pe covor
Când nu-i lumină încă, nici noapte nu-i deplină
Și vorbele-s ca frunza ce sună prin grădină.

Prima-mbrățișare, somnul cel mai dulce,
Zarea mă invită în iarbă să mă culce,
Mările de ierburi să mă-ngroape toată,
Să mă simt ca frunza-n aur când înoată.

II.

Să beau divinitate!

Să vii ca un păianjen prin frunzele de jos
Spre trupul meu de aur, spre sânul luminos:
Ca fiara care suge, cu nările umflate,
Să-mi sorbi reminiscența întâilor păcate,

Să ard ca o speluncă de jaruri consumată,
Ca neaua să fiu iară de albă și curată,
Din nou să fiu brăzdată de temerea iubirii
Și sânii să se-nfoaie ca-n ploaie trandafirii;

În mine să se strângă zăpezi de neprihană,
Să gălgâie divinul prin sânge ca o hrană,
Azurul să mă-mbete cu conștiința-i pură,
Să mă desfac de luturi ca flacăra de zgură.

Să fiu ca o zăpadă cerească de uitare,
Cu ochii-nchiși culcată pe-un vis de iarba mare
Și așteptând cu vântul ce mișcă sânziana
Să lase-un strop de apă să-mi umezească geana.

Atunci, prin iarba fină cu miros de Iisus,
Simțind cum te apropii și clatini iarba-n sus,
Sosești ca un păianjen pe podul palmei jos
Să-mi mângâi coapsa albă și sânul luminos.

III.

Să beau divinitate !

Altădată mă vor opri cuvinte și ploi
Să te aștept în iarbă cu umerii goi,
Mă vor rechema amintiri
Când sânii vor fi galbeni ca niște trandafiri.

Nu vreau amintiri! Lăsați-mă să cânt,
În iarbă ca izvorul ce iese din pământ.

Să beau din nou viața văzduhului cu sete,
Dumnezeu să-l pipăi așa ca pe-un perete.

Să-mi scutur anii mucezi și palida gândire
S-o fecundeze cerul cu-o nouă strălucire,
Să mă topesc în ritmul celestelor ogoare
Să fiu cuiabar de viață recoltei viitoare.

(E. Ar. Zaharia, *Antologie rădăuțeană*,
Cernăuți 1943, p. 53)

Izvorul poemelor

Însetat și ars, cu sufletul pârjol, cu carnea răsucită,
Tripla temporalitate a lutului se vrea-ndumnezeită.

Calci pe lumina de aur a lumii, păun alb cu coada-
nstelată
Sub somnul genelor umbroase a vremilor de altădată.

Omag, iarbă de pădure, *servir comme des femmes*
honnêtes,
Tu patimi pătimind, eu palid de moarte pălind ca un poet.

Verdele păunului, mal de miasme mormântale.
O femeie exotică. Model muzical pentru dansurile tale.

Cu bărbile de spumă ca o fugă de cai.
Paraphernal. Pleavă de om. Răpirea din Serai.

Întreb: Omenire, de ce ești așa de blândă?
E tânără, îmi zice. Sângele-ntr-însa cântă.

Femeie model pentru pictori nebuni. Galben fatal.
Când lumea coboară în procesiuni de bal.

Mai ai un tael în buzunarul de jos.
O amintire de-acasă. Mama îți scrie duios.

Cuvintele strălucesc ca niște păpușele,
Fără puderie și gingașe ca mătasea pe piele.

Poeții țărăniști, noduroși, cu miros de țărână în nări,
Iau vorbele nepieptănate ca niște vârvări.

Șuroită de cârtițe, de doruri obscene,
Se târâie viața ca melcu-n buruiene.

Inima mea, flămândă de voi,
Își satură chinul în sălcii de ploi.

Vor veni sub geana serii oaspezi
Ca-ntr-un panou fantastic de Velasquez.

Domnița va zâmbi faustic, pufos.
Idea-și va culege izvoarele de jos.

Sunt numai suflet și scuip sărutul
Care-mi arde cu iubire lutul.

Tânăr ca un trunchi, neted ca lumina
Sufletul privește cum îi cade tina.

Stă și se uita de lut dezghiocat
Ca barza când vântul în toamnă-a sunat.

Apoi se ridică în zbor liniștit.
Dansează pustiul de ochi dezlipit.

(E. Ar. Zaharia, *Antologie rădăuțeană*,
Cernăuți 1943, p. 55)

Faun alb

Cu dezinvoltură alegându-și cochete
Câteva frunze rătăcite prin plete,
Îmbie crengile în neliniștea lor
Să-i mângâie carnea cu-atingeri de dor.

Și-a aruncat coama și ochii-napoi,
O pipăie volburi pe sân ca niște piei
Îi dezmiardă: deodată pe umerii goi a
Umbricit nerușinea ca Maja lui Goya.

Faun alb cu cornițe de nea,
Te-apropii de frunze dar e gura mea,
Iubirea din urmă și carnea mea caldă,
E câmpul de iarbă, e frunza smaraldă.

Privirea piezișă prin ramuri umbroase,
Mâinile-n tufe, prin plante ierboase,
Pipăie, caută, umblă să prindă
Gol de femeie cu nud de oglindă.

Faun alb cu piele subțire,
Vino pe miros flămând de iubire,
Dă-mi gura-nsetată, dă-mi patima crudă
Pe susur de frunză, pe trestia udă.

Fă-mi patul în iarbă, pe braț să te țin

Celest ca o rouă, somnos ca un crin,
Să nu mai tânjesc, să nu mă usuc
De setea de oameni prin ei când mă duc.

Faun alb, faun neștiut,
Fă-mi bluza de aur din foc de sărut,
Culege adâncul în palme și-l bea
Cu vinul din simțuri ca dintr-o cișmea.

(E. Ar. Zaharia, *Antologie rădăuțeană*,
Cernăuți 1943, p. 57)

Întâia primăvară

Să bem divinitate!

În cerul zorilor privește, roua
n-a umezit obrazul și mantaua.

Dă-mi mâinile, că-ngheață. Te-nfiori
În aerul albastru când cobori.

Lumina-i subțire, puțină,
Balul se mai aude-n surdină.

O muzică-așa ca dorința
Străbate în susur ființa.
– Mă-ndoi parc-aș fi buruiană.
Se-mpreună geană cu geană.

Cerul e plin de culori.
– Și mie mi-i somn uneori.

Dansai ca fulgul aseară.
– Mă simt acum ca de ceară.

Pasul e lin ca un zbor.
Pe buze sărutul e dor.

– Spune-mi la cine gândești.
Tremură ochii. Cerești

Luminile lor se-ntâlnesc.
Ravel are-un vals nebunesc.

Prin holdele tinere, moi,
Vântul. – Aș vrea înapoi

Să merg, să m-anin
De-nceputul dintâi și să vin

Cu tine, cu valsul dintâi,
Cu inima toată vâpăi...

E-ntâia primăvară la 16 ani...
Primul dans, prima rochie de aburi diafani.

Prima-ntoarcere în zorii transparenți
Alături de toți ochii-adolescenți.

(E. Ar. Zaharia, *Antologie rădăuțeană*,
Cernăuți 1943, p. 57)

Dansul morții

Sufletul omului înfometat de-aventură.
Infinitu-l măsoară cu omenească măsură.

Conștiința se umple ca văzduhul de ape.
În ideea morții ideea mea nu-ncape.

Apropie-te, moarte. Cu coasa de argint.
Decorul e sumbru. Cuvintele mint.

În valuri nebune, ca nouri de ploi,
Vin amintirile prin carne-napoi.

Ochii mi-i Țes imagini cochete,
Sângele fierbe-n cupeuri discrete.

Șampania fină pe simțuri s-așterne,
M-atrage adâncul cu niște cisterne.

Dar azi voi dansa. Privește-mă bine.
Moarte a cărnii, cum tremură-n mine

Forța iubirii. Uite cum cad
Vesmintele ca neaua pe crengile de brad.

Curată ca lumina împinsă de avânt,
Îmi dezlipesc de suflet netrebnicul pământ.

Dar sufletul va arde-nainte de-nălțare
Ca smirna. Sunt cadența gândirii viitoare.

Doar azi voi mai dansa cu ochii către soare.
Mă voi topi în neguri presată ca o floare.

Sunt dansul dezghiocării cerescului de tină,
Se leapădă gândirea de cercul ros de vină.

Mai albă ca argintul, mai nudă ca gândirea,
Aleargă spuma albă să ningă mărginirea.

Sub mâinile-nflorate de torturi de zăpezi
E bruma dimineții de lapte pe livezi.

În cercurile albe de viscol coliliu
Geometrice elanuri fantastic se înscriu.

O țară de adâncuri cu muzicile lor
Îmbracă spații albe o coardă de picior.

Și-n ningerea suavă de forme tot mai vii
Sărutul morții umblă pe sânii viorii,

Iar sufletul de cușcă sătul și obosit
Bătând cu-aripa lutul se-nalță-n infinit.

(E. Ar. Zaharia, *Antologie rădăuțeană*,
Cernăuți 1943, p. 58)

Rugăciune

Sunt pomul din grădina fermecată!
O, ce frumoasă-i creanga ce-ndoiesc
Cu florile-n șirag împărătesc
De gingășia soarelui plecată!

Dar miros n-au nici rod nu miruiesc...
De blestem să mă scap, să odrăslesc,
Privește-mă, privește-mă odată!

Spre mine-aruncă-ți ochii, Adorată!
Să strălucească-n limpedele lor
Semințele nădejdiei-n viitor
În fiecare floare înflorată!

Privește-mă și ramurile s-or
Încovoia, simțindu-se ușor
Cum leagă rod, Fecioară Prea Curată!

(*Junimea Literară*, An 26,
Nr. 1-9, 1937, p. 124)

Rugăciune

Doamne, mult mai iubit că m-ai făcut om
Și nu fir de iarbă, gănganie sau pom
(E drept că de-aș fi fost nuanțe, munte, apă,
Aș fi simțit din mine natura cum s-adapă).

Îți mulțumesc că mi-ai dăruit
O mie de simțiri să simt ce nimeni n-a simțit
Și înainte de a trece în marele neant
Să mă exprim impudic, suav și elegant;

Să văd frumuseți care spintecă ochii,
Să gust melodii prin nouri de rochii,
Să gust cu porii, cu fruntea, cu firea
Parfumul în care dansezi nemărginirea.

Pentru toate mă-nchin, îți mulțumesc
Că mi-ai dăruit un fantastic poesc,
Că mi-ai pus pe suflet sigiliu
Identice cu lumina poetului Virgiliu;

Pentru harul minții, pentru anii
Ce i-ai cheltuit cu mine ca banii,
Pentru norocul nevisat dar avut,
Pentru fiecare prieten, fiecare sărut,

Pentru bucuriile mamei care sta ca o sfântă

Simfonia de holde s-audă cum cântă,
Pentru liniștea pură de giulgiu ceresc
În care mă culc, visez, mă trezesc...

Acum să nu faci din mine surcele,
Să nu mă duci în mlaștini să-și spele
Ploile putrede pletele abia,
Ci lutul în palme încă-odată îl ia.

Frământă-l cu grijă, să-i dai un contur
Mai viu ca oglinda, ca roua de pur,
Plămădindu-mi ființa cu-aluaturi de soare
Într-o formă perfectă atotnepieritoare.

(E. Ar. Zaharia, *Antologie rădăuțeană*,
Cernăuți 1943, p. 60)

Pleure

Noaptea în haină albastră
Intră-n piept de la fereastră.
Tusa-ngheboșată umblă
Pe mătasea lor de umbră.

Mama sufletului i-aude
Ca un vânt de ierburi ude.
Undeva, pe-o frunză nouă
Cade-o lacrimă de rouă.

Genele de somn s-anină.
Spasmele se fac hodină.
Cineva, nu s-ar mai spune,
Mâinile pe ochi îi pune.

Pasărea de fum albastră
Sboară anii prin fereastră.
Orele ca de mătasă
Bat tăcerile pe masă.

(*Revista Bucovinei*, nr. 4/1942, p. 124)

Frate

Frate mezin,
Ție mă plec, spre tine vin,
Și cuvântul nerostit mă doare
Că nu-i pot da puteri să zboare.

Trenuri, zăpadă, toamne, primăveri...
Erau astăzi luptele sau ieri?
Nemurirea strălucește avid în priviri
Povestești și singur de miracol te miri.

Frate soldat din timpul divin,
Imaginile tale le beau ca un vin.
Vii cu trecutul, cu straniul tău cuvânt,
Din lupte de titani, de dincolo de mormânt,

Și-n toate cuvintele
Îți revezi camarazii și sfințele
Trupuri de îngeri cu ochii căzuți.
O ultimă dată te apleci, îi săruți,

Și treci cu victoria
Tot înainte, mai adânc, în istoria
Neamului. Oamenii se fac semizei.
Dumnezeu se alătură în luptă cu ei.

„Și seară de seară

Galbenă, amară,
Seară de război,
Împuşcă ei, învingem noi”...

Frate mezin, frate
Cu zilele trecutului pietre nestemate,
E seară de-amintiri. Peste voi,
Departe, mai trec nouri înapoi...

Frângând pământul,
Li se usucă în inimă cuvântul!
Eşti departe, departe, departe,
Între exaltări de foc şi nimburi reci de moarte!

O, parfumul aducerii aminte!
Spune-mi, spirite al lui, în vis cuvinte
Să-l aud aievea, să-l văd, să-l regăsesc,
Să-i cuprind obrajii şi să mă-nchin fierbinte
Pentru el şi tot neamul românesc.

Frate mezin,
Nevrednic de gloria ta, mă închin
Ţie şi Neamului nostru... Amin!

(Revista Bucovinei, nr. 11/1942, pp. 428-429)

Iar către Emirel

Plecăm spre scânteierea albastră-a nemuririi
maree cu ostroave și istmuri corintene,
pe unde-s verzi hulubii și negri tradafirii
și soarele se culcă în ape ca-n poiene.

Dezbracă-te de haina plăcerilor burgheze,
să ne-mbrăcăm cu chiot spre lirica Egee,
despovărați de patimi – atolii să danseze
eșarfele sublimelor cărări de curcubeie.

Celebri-asteroizi de aur și safire
se scaldă-n cupa roză a apelor de zori,
acolo unde nu-i trecut, nici amintire,
nici mâini ispititoare, nici ochi evocatori.

Te-mbrățișezi cu soarele precum aici cu frații
și raza lunii lină te leagănă-n azur
având pe umeri brațe de-albastre constelații
și veacuri de uitare de dragoste-mprejur.

Vin nimfele-n splendoarea amurgurilor calde,
curate ca și pruncii cu gura de nectar
și nopțile se scutură de umbră și smaralde,
iar ziua-i minunată de limpede pahar.

Acolo frunza vremii nu-și clatină de vânt
nervurile albastre – acolo vreau să mori
pe apele Egeei, departe de pământ
pe legănări de alge sub cer de meteori.

(*Junimea literară*, nr. 7-9/1933, pg. 166).

Semn

Toamna văd că rupe frunza zi cu zi
cocoarele se duc în unghi spre miazăzi,
seara stăm tăcuți ca la liturghie;
vântul ne așterne palme de rugină
pe cărarea-ngustă pe care-o să vină
iarna ca o helge-n blană colilie.

(*Junimea literară*, nr. 1-6/1932, p. 215).

Cimitir

Sub plin inel de lună, culcușit pe câmp
elegie cu nuci și cruci strâmbate.
Noaptea spicelor vieții, în sicriu,
de vântul morții, tare, scuturate.

Grădină, umbra stelelor topite,
strat de morminte-nfrățite-n argilă.
Cruce – semne șterse și chirilice
pe o umedă, mucedă filă”.

(Junimea literară, nr. 1-6/1932, p. 216).

Nu va trece mult

Nu va trece mult și ca un fum
Voi trece pragul dincolo de veci.
Tu vei rămâne, tu vei încălzi
Ca râsul dulce multe inimi seci.

Eu voi pluti în liniștea uitată,
în neștiință, în adânc adânc.
Tu vei mai râde lumii fericite
Pe care, contemplând-o, o deplâng.

Și nu va fi pe urma celor duse
cu mine, Voica, nici o amintire.
Tu vei uita, că-i scris în fiecare
Să ne uităm prieteni și iubire.

Să ne uitam, să nu mai știm de nime
din cei ce pleacă nici din cei ce vin.
Pân' ce ne cheamă și pe noi un dangăt,
Ne smulse masca, iar noi consimțim!

(Revista Bucovinei, Anul I, Nr. 1, 1942, p. 22)

Poem

Scrisorile cu litere alese
Cusute ca-n albastre mănăstiri
În dorul schingiuitelor iubiri
De mâinile suavei principese –

Îți vor cădea ca zvon de trandafiri
În brațele ca ramurile ce se
Întind spre fața lunii care țese
Cearșafuri de văpaie pentru miri.

Dar voi întoarce-n patimă nebună
Această fericire trecătoare
Cu una mai statornică și bună:

În loc să cad în mâna ta, scrisoare,
Din pomul casei copleșit de lună
Aș vrea să-mi cazi-nainte ca o floare...

(*Afirmarea*, Anul III,
No. 10-11, Satu Mare 1938m p. 124)

Elegie de toamnă

Mai tristă e ziua
Și noaptea mai grea;
Ca plumbul apasă
Pe inima mea.

Curg roșii de sânge
Purtate de vânt
Coroanele pomilor
Pân' la pământ;

Ard naltele vreascuri
Pe dealuri roșcate;
Cu pânze subțiri
Diminețe-s brumate;

Pe codrii bătrâni
Măreția-i săracă,
În zale fierbinți
De-aramă se-mbracă.

Tu, inimă tristă,
Pe cine să chemi,
Când tremură vântul
Pustiei pe vremi?

Și-oglinzile cerului

Toate-s îngheț,
Cântarea Cântării
Pe cine să-nveți?

Nămiaza blajină
Cu soare plăpând
Degeaba se-nalță
În turlă de gând....

Privirile-n zare
Le-aștern depărtat –
Acolo, îmi pare,
De mult am umblat.

Și cârdul de păsări
Cu ochii petrec,
Iar anii mei tineri
De-a valma se trec.

O, toamnă pustie,
Tu, inimă rea,
Pieriți amândouă
Din patria mea!

Stingeți-vă focul
Puțin ce-l aveți,
Să termin cu jocul
Astei tinereți.

Culcați-mi amarul
Pe foi de argint
Și eu să mă-ntunec

În crâșme-adormind...

Să crape paharul
Și-ntruna să cer...
Să zăngăn la poarta
Cetății de fier;

Portarul să urle
Din somn tulburat,
Să-mi stingă durerea
Cu care-s fârtat;

Să-l iau și pe dânsul,
Mereu să petrec –
... Că anii mei tineri
Ca iarba se trec!...

(*Țara Bârsei*, Anul X,
No. 4-6, 1938, p. 468
Cântec, *Junimea Literară*,
An 26, Nr. 1-9, 1937, pp. 87, 88)

Broderie

Domnițele cu fir și mărgăritar înfloreau pe mătasă
fața de crin a logodnicului tânăr dorit;
dar tu pentru cine coși pe alee, de-au fugit
mânuțele cu firul în ac de acasă?

(*Junimea Literară*, An 25,
Nr. 4-12, 1936, p. 163)

Poet

Cântă stepele roșii, drumuri de cai și de glod,
înălțimile albastre coafate de ger,
femeile pe fluvii de aur cum pier
și curcubeul arcuindu-se pod;

dar unde e marele, puternicul poet
ce toate cuprinzându-le pe toate ca pe una,
să-ți cânte frumusețea cum vechiul rigă get
cântase plopii galeși, prisăcile și luna?

(*Junimea Literară*, An 25,
Nr. 4-12, 1936, p. 163)

Moment

Ultimele flori de soare în buchete peste sat
ca un pâlc de fluturi galbeni fluturânde s-au lăsat
ca o ploaie înflorită cu sclipiri de nea și argint...

O cascadă luminoasă-i ca din soare un fuior
tors pe drumurile albe și pe piatra crucilor,
de culori o armonie dulce și un suav alint...

(*Junimea Literară*, An 21,
Nr. 1-6, 1932, p. 129)

Lumină

Mugur fraged de lumină
crește ca izvoarele,
ca puhoi din matca plină
potopind ogoarele.

De copaci argint se-anină –
ca pe grinzi fuioarele –
și pe dealul cu sulcină
înflorește soarele.

(*Junimea Literară*, An 20,
Nr. 9-12, 1931, p. 258)

Elegie

Stau hulubii gândurilor mele în livada sufletului tău
Și-ți ciugulesc degetele ca miezul de pâine
Și peste mocirla vieții anonime de mâine
Ei poartă o eșarfă de cer revărsat în părau.

Ochii tăi subliniați și de violente pasiuni
Chinuți n-au avut mai lirice-ntreruperi
Sub steaua polarelor mele deznădejdi tu suferi
Și trecutul vag se desface-n cercuri de minuni.

Elegia asta e din suflet, ca primăvara
Din miezul munților și de pe plaiul cerului –
Licărul privirilor talc e licărul hangerului
Când scapără pe coama pădurilor seara.

Mâinile cresc albe ca-n mit medieval
Și vârsta-i ascensiune de melodii albastre
Spre mările toride cu țărături în dezastre.
Fruntea s-a culcat în elegii de spital...

(*Junimea Literară*, An 22-23,
Nr. 1-6, 1934, p. 131)

Betelgeuse

Pe cearșafuri de lună culcată
În trifoiful stelelor cald
Alb trup feciorelnic îmi scald
Cu roua-n arginturi jucată.

Pe margini albastre furiș
Cu zânele nopții secret
Se plimbă un fantastic poet:
Femei se aștern curmeziș:

„Apropie-ți pașii, aproape,
Tu ești ca o muzică lină;
Sânzienele lasă-le, vină,
Sărută-mi trudite pleoape;

Adună-mi din holde suflarea,
Pletele-n grâu încâlcite,
Să fie pe buzele fripte
Pecete de foc sărutarea;

Din nou în ascuns să tresară
Chimvalele dragostei noi,
Să fim ca o lacrimă doi
În magica noapte de vară!”.

(*Junimea Literară*, An 26,
Nr. 1-9, 1937, p. 147)

Pastel

Sub mâinile-nroșitei aurore,
spre viață parcă gălgâie un sat,
și cântece din văile sonore
perdelele văzduhului străbat.

Ca umbre rătăcite pe meleaguri
pe cure nici izvoare parcă nu-s,
sc târâie-ale norilor șiraguri
sub boltă și se-neacă în apus.

Și ochii pietricelelor în rouă
la care despărțire au mai plâns?
Și soarele lumină caldă plouă
pe satul ce ca-n palmă pare strâns...

(*Junimea Literară*, An 20,
Nr. 9-12, 1931, p. 215)

Rondelul celui plecat în lume

Dragă frate dus în lume,
logodii cu visu-fi mare
și cu dorul fără nume,
dus din țară-n depărtare...

Cine-acolo o să-ndrume
pașii tăi? pe ce cărare?
dragă frate dus în lume,
logodit cu visu-ți mare...

Dar ne scrie nouă cum e
gândul tău când vezi in zare
nori ce vin ca albe spume
de pe-a' noastre largi hotare,
dragă frate dus în lume...

(*Junimea Literară*, An 20,
Nr. 5-8, 1931, p. 148)

Păduratecă

Miroase-a rășina și brad. Tu râzi că ești poate mică,
dar râsu-ți înflorește în obraz gropițe rotunde.
Mâna dreaptă sânul alb îl ascunde,
dar rochia peste-ncheieturi o simți cum se ridică.

Suntem foarte departe de sat. Oamenii încarcă
bârne uscate-n vagoane și strigă-ndemnându-se. Noi
ne ținem ca la școala primară de mână, de parcă
ne-am logodit, față de pădurar, amândoi.

Fără jenă și nu roși descheind albul sân:
Libanul minunat să mă supună –
cu capul prosternat în el sub lună
noaptea până vor suna buciumele să rămân.

*(Junimea Literară, An 23,
Nr. 7-12, 1934, p. 196)*

Bine-ai venit!

Fagii maiestoși verdea frunte-și clatină,
Cerul se revarsă peste cer de floare,
Brâncovene tânăr, ca o sărbătoare
Te-așteptăm cu drag după vechea datină.

Freamătă pământul, norii se-ncrețesc,
Zărilor se-adună și se limpezesc,
Undele-ntre țârmuri tremură ușor:
Îl așteaptă toate pe-mpăratul lor.

Tinerețea saltă, cărunțiți moșnegi
Cu nepoții-n brațe vor ca să Te vadă
Și femei frumoase strânse la paradă
Pentru Ocrotitorul țării noastre-ntregi.

Re-nviat trecutul cu umbrele multe,
Glorios și mare, râul și pădurea,
Paseri cântătoare, multe și de-aiurea,
Tot ce-i viu aice vine să Te-asculte.

Primăvara-mbracă pentru Tine, Sire,
Țărișoara noastră-n cea mai scumpă haină.
Morții în războaie simt precum o taină
În morminte șterse caldă mulțumire.

Te-așteaptă pământul pe care-l iubești,
Izvorul ce poartă gloria străveche,
Moldova cu Suceava lui Ștefan și Ureche
Și tot poporul mândru meșter în povești.

Putna se-nfioară și toate mănăstirile
Se împlu de fior și clopotele bat.
S-apropie glasul Celui mult așteptat
Răscolind trecutului toate amintirile.

Târgurile, cerul, copiii și satele,
Preoții și dascălii, florile-n grădină
Toate Te-așteaptă și toate Ți se-nchină...
Cu privirea Ta ageră, Sire, străbate-le

Căci toate Te-așteaptă și-n cor Ți-au rostit:
„Întru Mulți Ani de pace!” și „Fii Bine Venit!”.

*(Junimea Literară, An 22,
Nr. 4-6, 1933, p. 70)*

Predoslovie

În cartea așezată frumos pe temelii
Ca o casă nouă pe piloni de beton
Despre prințesele regatului valon
Și iernile Basarabiei scriu melancolii,

Despre grâul cât unghia și provincia plină
De sora Soarelui și ruși înalți ca niște ștafete,
Cum se prelinge luna și ploaia pe perete
Și ning cu fulgi albaștri aezii de rugină,

Despre moartea cailor de trap
Care pe stricatele căi basarabene
Hoituri de dezvăț leagănă și lene
De femei cu carnea dulce ca de crap

Și despre altele, de exemplu surghiunul
Unui poet pe plaiuri de cucută,
Cum se bea crușon, rusoaicele cum săruta
Și cum se vede-n Ucraina Crăciunul –

Dar pentru toate acestea la un loc
Harul muzei ca un îndemn stelar,
Ca binecuvântarea unui oaspe rar
Pe câmpia paginii invoc.

(*Junimea Literară*, An 24,
Nr. 5-7, 1935, p. 189)

Dimineață

Crestele se-mpurpurează,
Aur curge peste văi,
Iar pe câmpul ud visează
Rânduri proaspete de clăi...

(*Junimea Literară*, An 21,
Nr. 1-6, 1932, p. 150)

Letopiseț: domnului Ion I. Nistor

Era duium de stele și vinuri la crăciun
când Domnul l-a poftit la curte pe boier
și i-a dat noaptea strajă un zdravăn temnicer
iar ție-n răzbunare pedeapsă cu surghiuni.

Ședea-n iatac cu mama adolescentul mire
într-un amurg istoric cu zloți în meri și nuci
nebănuind că-nchisă și singură te duci
să-ți ispășești iubirea și doru-n mănăstire.

Și neștiind că albul boier ce ți-a fost tată
își mușcă pumnii-n gură temându-și mult domnița.
O văd ca azi pe Doamna scoțând din sân crucița
și sărutându-i chipul cu fața-nlăcrimată.

Că-ntârziati pe drumuri și-o faceți să aștepte –
Când tropote și arme sunară-nalt sub porți
Și-un sol aduse vestea că mâine-ți cădea morți
și sânge cald va curge gâlgând pe trepte,

de nu-i va ierta astăzi domneasca bunătate.
De jale mare Doamna și-a retezat costița
Și-un tânăr se jurase s-o fure pe domnița –
și era asta-n anul... dechemvre... pe-nserate.

2.

A doua zi curtenii și Domnul din rădvan
se coborau să ieie domnița din chilie
și la castel Voichița nevasta lui să fie
și-alături de el Doamnă în scaun moldovean.

Cam în aceeași vreme departe-ntr-o poiană
la subsuori de munți cu paltini și stejari
se ospătau doi tineri. Ea avea ochii mari,
el flintă și căciulă culcată pe-o sprânceană.

A treia zi toți sfetnicii „la moarte” – l-osândesc.
Și lăcrămând ei s-au îmbrățișat
Șoptindu-și dulce numele odorului furat.
Iar tronul se păta de sânge boieresc.

Se buciuma prin țară zvon că vin tătarii
și de pe creste albe v-ați cobor-t în văi –
el culegându-și cete viteze de flăcăi,
tu îndulcindu-i vinul și încrețind ițarii;

iar când se-ncinse lupta surd clocotea cimpoiul
și spadele luciră ca fulger de văpăi
și mirele căzuse erou cu cei dintâi...
Era o seară tristă când se-ntorcea convoiul.

3.

În albă mănăstire cu nume vechi și trist
ți-ai deșirat viața întru Iisus, domniță,
cu aur însemnându-i numele-n altiță

și înflorind cu mâna un mândru acatist;

cu aur și cu fir pe galbenă mătasă
cu acul nopți de-a rândul mânuțele-au brodat
portretele părinților pe cari i-ai adorat
așa cum i-ai văzut de-atâtea ori acasă.

Pe roșu cu argint și-albastru-ai zugrăvit
obrazul și statura viteazului tău mire
așa cum îl aveai frumos în amintire
și le-ai lăsat la moarte iubitului tău ochit.

În tine-nvie, aievea, din cronici bătrânești
neprihănitul sânge, domnița mea, fecioară
și-acum te plimbi frumoasă cu mine-a doua oară
pe marginea bogatelor ogoare părintești.

(*Junimea Literară*, An 22-23,
Nr. 1-6, 1933-1934, pp. 19, 20)

Eroica: Mareșalului Ion Antonescu

Eu am un suflet dornic de-adâncă liniștire
Și nu mă las de visuri oricât ar fi de sfinte
Bătăile de glorie, de oameni și cuvinte
În care-și strigă veacul orgoliul de mărire.

În ganga unei taine, în trena unui vaier,
În foșnetul de stele, în scamele furtunii
De valsuri de zăpadă, în cicluri de petunii
Eu aflu lumea nouă... și vers o torc din caier.

Mereu privind același izvor cu pleata rară,
Același joc de liniști pudrat de poezie,
Pe mărire de gânduri giganti voiau să vie
Mișcându-și coifuri blonde ca noaptea prin secară.

Eu am un suflet dornic de-adâncă liniștire.
Privesc trecând în goană tenebrele de zile,
Cădelniți de amurguri pe-altare imobile
Și simt prin vis pământul zmucindu-se-n rotire.

Tu ești un suflet aspru de-acorduri milenare,
O flacăra nebună ce-aleargă pe istorii,
Un fulger ce pictează destine și victorii,
Un uragan ce strigă porunca la hotare.

Tu stai pe orizontul cu petece de sânge,
Tu ești pe frunți de secol, pe limbă de baladă,
Tu ești pe mare neagră, pe codri de zăpadă,
Tu știi și spaima vremii ce-o doare, de ce plânge.

Uimit văzui pe maluri fugiri înfricoșate,
Pe brânci, pavoazându-și horbote de mâhnire,
Pe ochiul nopții ură, pe munte nălucire.
Pe marc zmei de aur, în soare că-i ești frate.

Și mai văzui pe larguri aripa cum întinde
Destinul ca o mână de Pronii protectoare,
Cum spumegă războiul superb ca o vigoare
Și pacea cum se lasă ca neaua pe colinde.

Acum din cerul moale țesut ca o mătase,
De bolțile gândirii s-anină visuri oarbe.
Tu-ascuți ce spun pământul și cerul – și te soarbe
Un vânt ca o otravă de plante veninoase.

Deodată nepătrunsul te strigă, te invocă,
Hotarele de-a dura se dau și se-ntind iar,
Pe munte săbii roșii cu chiote de pară
Pornesc să dea la ziuă alt drum, altă epocă.

Răscrucile de umbră, cenușile de glorii,
Rușinile nobleței vândută ca-n tarabă,
Ca fumul se ridică, se-mprăștie în grabă
La vuietul fanfarei de viscol de victorii.

Privind spre catedrala de foc a învrăjbirii,
Peninsule de oameni cu vuiet de vapoare,

Tu ești văpaie pură din cel mai sacru soare.
Spărgând blestemu-n țandări, tu smulgi embleme firii!

Sub cerul tău de aur, sub splendida corolă
A faptelor de-acuma, de-a pururi, de-aș putea
Mugi ca o furtună ce și-a ieșit din ea,
Aș vrea s-aduc omagii, să-ți fac aureolă.

Chiar secole de-a rândul de-ar fi să prelungească
Minunea o viață ce-n așchii se mai ține,
De-aș scrie un mileniu, eu numai pentru tine
Aș țese vers de aur din cânepă cerească.

Iar dacă după vreme prin cântecele pure,
A căror dalbă față și forță de nescris
Vin numii de la tine, în forme-oi fi închis,
Eu voi suna ca vântul închis într-o pădure.

Și dacă totodată prin odele divine
Ce n-au pereche încă, slăvindu-ți vitejia
Și răspândind prin lume doar faima-ți Poezia
Mi-ar câștiga coroana de geniu pentru tine

Ar fi acea coroană, pe care-aș depărta-o
Cum ai zvârlit hotare și ani de umilire,
Profetic, sprijinindu-mi în nobila-ți privire
îndemnul ca o punte, strigând liturgic „Ia-o!”

Prin degetele tale ițind un fir subțire,
Suveica-l țese-n pânză de aur de istorii,
Tu bați vătala vremii cu vânturi de victorii
Rostind biserici albe pe scrum de răstignire.

Pe trepte ca de soare cântând se urcă țara
Pe umerele tale ce-mping câte-un hotar.
Strângând la piept icoana botezului în har
A neamului, alături îți culci o tâmplă seara.

Eu sunt un suflet dornic de-adâncă liniștire
În care stau de vorbă simbolul cu misterul,
Dar sângele s-aprinde și vrea să moaie fierul
Să-ți cimenteze veșnic statuia cu iubire.

Ca munții de m-aș face, la tine m-aș întoarce;
De-aș arde ca vulcanii, m-aș stinge pentru tine;
Și de-aș muri pe câmpuri pe care-abia mai vine
O boare de pe plante ce morții-n vis întoarce,

Eu n-aș sta-n cumpănire pe muchi de judecată
Cu dragostea ce moare, ca orice promisiune,
Căci dragostea mea veșnic nu scade, nu apune,
Nu-i dragoste de oameni, de dânșii măsurată,

Ci dragoste de gloriei, de pas imperial
Și nimeni de pe lume nu are-a ei putere
Nici fundul ei de taine când sufletul îmi cere
Un obiectiv mai mare, mai pur, mai ideal...

Când gloria ta sacră va trece triumfală
Ca vecele de aur pe-ntinderi de oceane,
Ca bolțile de stele pe mantii de savane,
În veci noindu-ți cultul voi sta ca o vestală!

Tu-i fi ca o cometă pe-o Europă pală,
Vei arde ca o vatră pe neguri imobile,
Eu voi privi în goana fantasmelor de zile
Credința cum despică cetăți de îndoială !

(*Revista Fundațiilor Regale*, An 9,
Nr. 7, 1942, pp. 62-65)

Afania

Motto: „*Păcate-s pe ierburi și
copaci, da-ncă pe oameni!*”

...parșivă muiere...

N. CREVEDIA

Tata Dumnezeu cu frumuseți trupești și har
te-a înflorit și ca din coapsa Lui să odrăslești
te-a-ncununat cu lauri și lumini cerești,
ca să-i tămâiezi evlavie-n altar.

În alt veac trăind, tânăr voievod
te-ar fi poftit în țara lui Doamnă
și i-ai fi dăruit în fiecare toamnă
câte-un cocon de aur și câte-un nou izvod.

Într-un pridvor de lemn românesc înflorit,
meșteri te-ar fi scris cu penel subțire,
legănând cu ctitorul pe brațe-o mănăstire.
Ca pereții numele-ți nu s-ar fi risipit.

Dar tu sufletul l-ai scădat în ispite
ca o ciutură goală-n afundiș de apă
și păcatul în carnea exuberant de albă-și adapă
rădăcinile de patimi șerpește-ncolăcite.

Vârsta surâde-n ostroave cu cer colonial;
în vis cocotierul ți s-ar părea amant,
dar moartea bate sincer, discret și-nsinuant –
și te stingi ca o lampă-ntr-o sală de bal.

(Streinul, Mircea, *Poeți tineri bucovineni*,
București 1938, p. 162)

Iar către Afania

Adiacent reflex pe dorice portice
foșnind adolescent mătăsurii verzi în soare.
Catifelat și moale ca lâna de mioare
un văl de-azur și fluturi din umeri vrea să pice.

Incandescent septembrie prisacă grea de aur
și aripi mici de zumzet într-un pridvor de seară.
Trandafirii cad norii ca-n palme să răsară
luceferii minunii cu stânjenei în plaur.

Medievală luna alb buciumă pe creste
lumina și-n pâraie stă ruptă ca o secere –
cocoarele se cheamă pentru marea trecere
spre-Algerii de corali peste mări funeste.

Dimineața pâcla-i ca și holda deasă;
spre păduri s-așterne șuvoi aerian,
dar noaptea-i înspicat pustiul mexican
al cerului de vată și de iarbă grasă.

Sporadic și fierbinte zvâcnește ca un far
talanga-n gâtul văii sub anonime stele,
pe urmă albăstresc ca valuri de perdele
finlandele tăcerii sub ochiul planetar.

Ca mările Italiei adânci-s și senine
noștile sub care aștept, poate-aș vedea
din gheața depărtării pentru tine-o stea
câzând fosforescent pe coaste dalmatine.

(*Junimea Literară*, An 22,
Nr. 7-9, 1933, pp. 166, 167)

Ancora s-a ridicat

Ieșiți pe vas! Plecăm! Era poem sau vis?
Subțire, vântul scitic venea plesnind din față
Și înțepa obrazii gerul de dimineață.
Râdeau pe bord sub cerul de-albastru dens, închis.

Puntea s-a ridicat. Ca de marmoră alb sub zăpadă
Portul strălucește în soarele pieziș și apos.
Hamalii forfotesc, șuieră sirene absurde în radă –
Ce mici sunt oamenii când merg în port pe jos!

Cerul ca un geam de cristal, îndoit
Peste zăpezile vaste, neclintit aștepta.
Soarele roșu ca un lup de mare plutea,
Dar la câteva leghe de chei s-a oprit.

Până departe pe uscat ca o subțire pojghiță
Ori plasă de fluturi și ierburi colilii
Licăresc ninsorile pe miriști argintii
Și portul mic e alb ca un obraz de domniță.

Intră și Căpitanul. Matrozii se grăbiră,
Femeile frumoase cu mâinile subțiri
Saluturi trimiteau ca niște trandafiri.
Marea se legăna imens ca o liră.

Plecăm! Urcați! Ce viscol de râsete! Ce dese
Neliniști și urale! Odgoane lungi și funii...
Poetul contempla. Spre zare cată unii,
Alții privesc catargul. Din valuri abur iese.

Ce freamăt mare-n jur! Vasul se mișcă, suspină, vuieste,
Sirena țipă, orașul rămâne alb ca o hârtie.
Departa la Tătari, în dobrogeana câmpie,
Închețat brâul Dunării ca un poet se găsește.

Și-ncet ca o navă de lemn ne-ncheiat
Întâi mai lin, apoi mai zguduit și mai tare
Apocaliptic se-ntinde pe neteda mare
Magnific și imens vaporul dezlegat.

Poetul mai privea spre litoral, spre țară,
Cuprins de-un puternic regret, –
Dar marinarii, pânzele umflate încet
Ridicându-le-n vânt, de țarm îl depărtară.

(Streinul, Mircea, *Poeți tineri bucovineni*,
București 1938, p. 163)

Cerbii

Rag cerbii-n pădurile calde din munte,
Se clatină brazii din șold și stejarii,
Stelele-și fărâmițează bănuții de aur sub punte
Și din tufișuri s-au mișcat pândarii.

Se clatină munții de viforul lor
Când trec ca o oaste de aprigi călări
Cu coarnele-n lună și tinere nări
Adulmecând urma unui vânător.

Rag cerbii și-aprind clocotind la izvoare
Pădurile-nalte, poienile moi
Și curg ca oștire de neguri și ploi
Pe blănuri de iarbă, prin cetini și floare,

Și trec biruind păduratice punți
Și pajiști albastre și moi și rotunde...
Ascultă o clipă să simtă spre unde
Porni-vor în ceață ca vântul prin munți.

Dar când se-ntâlnesc cu femeii la izvor,
Tot sângele aprig s-aprind-n pădure
Și nu-i să-i despartă nici om, nici secure –
Așa-s de profunde iubirile lor...

(Streinul, Mircea, *Poeți tineri bucovineni*,
București 1938, p. 165)

Fuga prin pădure

Cântec deslușit ca un sobor de luceferi
Sau ce freamăt liric se aude?
Cetățeni minusculi prin ierburile ude
Cu spinări albastre au purces spre lună.

Primăvara a răsturnat ochii căprioarelor
În trupul cald și moale al izvoarelor,
Iar noaptea, după odihnă când vin,
Unda s-o bea cerbii ca niște prinți din plin,

Prin rămurișul bogat al coarnelor revărsate,
În apă întors, stelele gloanțe de aur le par:
S-o tulbure cu botul nu-ndrăznesc și tresar,
Pădurea gonind cu imaginea lunii pe spate.

(Streinul, Mircea, *Poeți tineri bucovineni*,
București 1938, p. 166)

Călătorie

Pe unda violetă a mărilor toride
Cu arca-ne de vis spre legendar atol
Ne-am limpezit privirea și sufletul în gol
Sub ceruri sedefate de lirice Colchide.

Ne-ntâmpinau tristeți bolnave și arhaice
În golfuri cu brumate lumini crepusculare
Și-argintul înghețatelor eșarfe selenare –
Păreau ciudate zaruri orașele prozaice.

Ne-a-mpurpurat amurgul cu șerpi și cu reptile,
Frunzarele din pajiști au freamăte sub nori
Și-n cernerea luminii albastrei aurori
Am sărutat pământul peninsulei fertile.

În zorii-mbobociți sub dungă de-anotimp
Escadrele planau spre continente noi,
Se proiecta lumina regescului convoi
Spre piscul nemuririi și albului Olimp.

Areopag de lauri – cum scânteiază sorii!
Ne ispiteau privirea chemând imaginar
Sub alba strălucire a soarelui larvar
Ostroave de luceferi și-Egeele de glorii.

Talazuri violete se prelungiră, ca să
Ne legene dorința pe melodii de flaut,
Sub zbaterea luminii ciudatul Argonaut
Visa că prinde-n brațe berbecii de mătăasă.

(Streinul, Mircea, *Poeți tineri bucovineni*,
București 1938, p. 166)

Ciobanii

Ciobanii beau cu pumnii luna
Ca mioarele redițe moldovene,
Cu țintra-n umeri de fag
Și opinci cu ațe de aur.

Frumusețea basmelor ca pe-un cojoc înflorit
Năzdrăvani au purtat-o-n inimă și brâu,
Cu fluierul și tutunul rusesc,
Rumenindu-și fețele în râu.

Ploile nu i-au întristat, nici o fată
Cu care să fi copilărit împreună
Cu vântul ce bate din lună
În vaduri apa dezmiertată.

În inimi toporași și izvoare,
Miorița tragică – bolnavă la soare,
Chipul de dac și sângele-n care
Zvâcnește-o nouă Românie Mare.

Voi ați furat stelele din pletele brazilor
Și soarele de pe zavelcile țării,
Bursucii din cuibușurile munților,
De pe sânii fetelor diminețile rurale.

Culegând roadele ogoarelor natale,
Freamătul doinei, al nevestelor și pădurilor,
Neliniștea plutei spre toance și baladele aspre,
Voi, mă, culegătorii stelelor de pe Carpați!

(Streinul, Mircea, *Poeți tineri bucovineni*,
București 1938, p. 167)

Amurgul plopilor

Chipreși și vestimentari cu sarmatici luceferi,
De verzi agate drumul umbrească
Lumina galbenă ca miezul de pască,
Din crepuscul să se-ntoarcă teferi.

Ireală, orbita planetară
Spre perigeu învoiți sateliți
În punga mării arhaici amoniți
Fosforescent ascund lumină amară.

Spre-acordurile verzi de codri și navete
Spre-Atlantice de vis și dezmierdări astrale
În golfuri de Americi virgine, senzuale,
Deliciile cărnii suave să vă-mbete.

Golfuri indice, superbe latifundii polare,
Mediterane albastre, cetăți feniciene,
Voievodesele apelor oprite în lene,
Spăngile sudului în poeme solare,

Mitici rapsozi și-Oedipi virtuoși
Vor cânta beatitudinile certe
Și destinul înflorit multiplicat în inerte
Pajiști sub amurgul plopilor roși,

Oceanide, iedere, constelații de aur,
Preaslăvind purpura ca o coapsă de fată –
Și din cutele cerului despăturit să răzbată
Stele brumate pe miorițarii din plaur.

(Streinul, Mircea, *Poeți tineri bucovineni*,
București 1938, p. 168)

Năierul către Margareta

Infecța respirație de viții citadine,
Imensele balcoane cu glastre de păcate,
Lasă-le în noaptea de aur și agate
Și-n continent de vis poftim cu mine.

De marmoră roză portaluri și verzuie
Temple cu luceferi pe tâmple de azur,
Vegetații siderale și dramatice Egee-mprejur.
Balsam de culori și colonade ce suie

Încolăcit ca spaima. Șerpi galbeni, reptile
Cu solzi de aur, și albastrui lăstuni,
Mierle-n merii albi, fazani roșcați și bruni,
Ostroave de stridii, fantastice zambile,

Izvoare de imagini, havuze, flori ventuze,
Flaut în suave degete de meduze,
Îngeri de sidex fâlfâind spre astre
În continentul etericelor ovații albastre,

Fotolii de azur și catifea, leagăn de puf și de scamă,
Poieni cu capre negre, lăute de poeme,
Constelații culcate pe mări, galere, trireme
Și dumbrăvi de sclave, – iată ce te cheamă!

Escadre de vis pe mări imagine
Pendulând planetar polifonele harfe
Sub cer multiplicat de aeriene eșarfe
Ce eclipsându-și rostul fără noi, dispare...

(Streinul, Mircea, *Poeți tineri bucovineni*,
București 1938, p. 169)

Nocturnă

Ziua de mult s-a sfârșit în cel mai murdar cartier
Cu fete ce dorm îmbrățișate în patul prea strâmt,
Cerul cu obrazul s-a apropiat de pământ
Și-n atitudinea asta cerul nu mai e cer.

Noaptea s-a prelins ca o trenă de val.
În vârful brazilor imaginari lângă stele
(Se joacă piticii albaștri cu ele).
Un duh a trecut și cerul s-a înălțat pontifical.

În liniștea asta rodesc țarinile României și cresc copacii,
Izvoarele se încălzesc în cuibușurile moi,
Pe dealuri sublunare pasc iepurii trifoi
Și-n vale de la un suflet de poet se bat dracii.

Nu-i nici o adiere. Cum stă singur afară –
De departe, de foarte departe,
S-aud cântăreți cu mandolinele sparte
Venind de sub pământ, prin cer, prin noaptea clară

Și deodată ca o insulă în târgul de lut
Dinspre logodnica lui ascuțit
Un cocoș zorii ca pe niște gali i-a vestit
Și tăcerea s-așternu din nou ca la-nceput.

Numai în sufletul poetului la hotar
Între melancolia de ieri și năzuința de azi
Ca o plasă de păianjeni uriași între brazi
Întrebările se ridică și răsuflă ca marea
spre țărături de var.

(Streinul, Mircea, *Poeți tineri bucovineni*,
București 1938, p. 171)

Toamna mă mut la oraș

Toamna mă mut la oraș din pădure.
În sălbătăcie drumurile-s rele.
Merg în trăsură cu poemele mele
Mici la răsuflet, cu blănuri de viezure.

Acolo terasele sunt mici ca niște salbe
Și când plouă n-are pantă vântul;
Nu simt cleios sub pantofi pământul,
Stelele regilor în târg sunt mult mai albe.

Seara, după ploi, la promenadă
Sorb temperatura văzduhului ud
Și norii îi-ncalecă avarii spre Sud
Peste imensa cerului baladă.

Număr stelele iconarilor și-nghet
Până-i ciorchine găinușa-n pădure.
Acasă desfăcam păpușoi. Acuma merg să fure
Flăcăii mere dulci; bat luna-n pădureț.

La amiaz năvălesc prepelițele de la școală,
Elevele subțiri cu ghiozdane-nspre casă,
Pe sub soarele plictisit (ca un șorț) – de mătasă –
Frumusețea lor ca fața lunii-i goală.

Din vitrine imense lumina curge-n stradă,
Pe uliți strâmte cu muzică variată,
La crâșme periferice cu o singură fată
Noaptea cad stele, că n-are ce să cadă.

(Streinul, Mircea, *Poeți tineri bucovineni*,
București 1938, p. 172)

Narcoză

Frumusețea Mariei pe masa de-operății.
Prejudecățile vârstei adorm
Sub baldachinul somnului enorm
La un loc cu pachetul de nervi și senzații.

Castitatea ca un potir se deschide
Într-o pajiște de catifea și mătăasă.
Carnea adormi albă și grasă
Sub mâinile-asistenților, livide.

Coapsele nu dansează erotic
Și mâinile nu cresc flori în minuni
În jurul colinelor sânilor bruni,
Cuprinși de-un verde somn narcotic.

Frumusețea Mariei multiplică un vis
În continentul fără țărături calde
Sub un cer de safir și smaralde...
Pântecelul ca un sac s-a deschis.

Pudoarea și-a găsit împietrire.
I-au înghețat pe retină pleoapele...
Picioarele zvelte și suple de-aproape le
Mângâie-n genunchi iubire.

(Streinul, Mircea, *Poeți tineri bucovineni*,
București 1938, p. 173)

In memoriam

Rapsozii Heladei sub ceruri îndelung ultragiate,
prinți inchizitoriali în Indochine de lotus și ceai,
concilii dramatice sub turle răsucite albastru,
milenii abordate-n anarhii doctrinare.

Ignățiu de Loyola, iconoclast subțire,
sub rigurile dogmei crispat ca o stemă,
pe algele versului fără nimb rătăcește
ca un golf expulzat pe-o hartă utopică.

(Streinul, Mircea, *Poeți tineri bucovineni*,
București 1938, p. 174)

Fata voievodului se culcă

Domnița condurii mici ca un pahar
îi aruncă și, dezvelindu-și picioarele,
le acoperi cum acoperă soarele
pădurile de aur, de bronz și de var.

Domnița doarme. Ați văzut-o în vis,
frumusețea cum e de deplină,
chipul suav, parcă scris
cu penel de argint și lumină.

Șuvițe părul pe frunte,
ochi cu negre sprâncene,
dese, prelungi și mărunte. –
Somnul frumos ca o lene.

(Streinul, Mircea, *Poeți tineri bucovineni*,
București 1938, p. 174)

Perșii

Cântați, harfe stelare, rapsozi împăunați cu steme, și crai,
cum a fost seara de limpede înainte de luptă,
Grecii înalți pe țărm, cu ochii ageri și fața suptă,
cum cercetează marea ca o herghelie de cai.

Iată cum se apropie de țărm ca o negură aspră și deasă
pe apele frământate de bici și de supremă revoltă.
Perșii nebuni, cum se clatină noaptea pe boltă,
cum sub lună-i leagănă marea și să se-ntoarcă nu-i lasă;

iată perșii nebuni cum vin pe-narmate corăbii,
cum încalecă marea de neastâmpăr fierbinte,
cum grecii înalți ca o pădure de stâncă
înainte le stau și inima le-o prind în ascuțișuri de săbii.

Iată acuma grecii subțiri crescând peste domesticitele ape
către perșii nebuni cu lăncile-ntinse spre piept,
cu trireme ca un iureș de delfini, cum drept
înainte pornesc și de vasele perșilor îndată-s aproape.

Perșii nebuni, de imaginea elinilor loviți,
se prăbușesc, se întorc, aleargă ca lupii de mare,
navele se desfac, trufia-n fundul Egeei dispare
și ei fug spre Egipt, spre Asia Minoră, spre sciți...

Atunci, marea Heladei din urmă cu ciudă
apele ridicându-și ca o nebunie aleargă
după ei, să-i înghită, să-i culce, să-i șteargă,
de lașitatea lor zeii din Răsărit să n-audă.

Grecii înalți și subțiri intră cu triumf în cetate;
marea se ridică, marea bolborosește, marea înjură
și de pe mal din când în când câte-un persan de fură,
iarăși la mal îl aruncă, după ce-n adânc de toate
pietrele-l bate.

(Streinul, Mircea, *Poeți tineri bucovineni*,
București 1938, p. 175)

REFERINȚE CRITICE

E. Ar. Zaharia:

O nouă interpretare a literaturii

S-au încercat, în ultimii 50 de ani, fel de fel de arme din investigație în câmpia astrală a literaturii românești, fiecare aducând, odată cu senzația noutății, și un coeficient de interpretare, care a rămas măcar în parte utilizabil. Mai în urmă, i s-au aplicat literaturii române reflectoare apusene și metode moderne de analiză, accentuându-se fie o latură, fie alta. Unii au văzut, în anumite perioade de eflorescență, un rezultat al influențelor depărtate, bizantin-ortodoxe sau occidentale. Alții au judecat-o, unilateral, din punct de vedere al sentimentului

estetic pur ori din marginea concepțiilor sociale și politice. Din toate a rămas un ce valabil, iar diferitele compartimente ale literaturii române s-au ales cu o limpezire.

I s-au suprapus perspective pretențioase, de sonoritate europeană sau a fost atacată cu puncte de vedere de calibru considerabil. La toate acestea, literatura română a rezistat, nu fiindcă este într-o corespondență spirituală cu ritmul Europei, ci fiindcă are în ea însăși materia vieții, substanța divină de rezistență în fața forțelor nimicitoare. Așa cum cântecul popular românesc rezistă și e tot atât de frumos și valoros ca poveștile nordice, romanțele iberice și baladele sârbești, literatura română are ceva atât de specific latin, încât, oricât s-ar strădui unii s-o minimalizeze, nu vor reuși decât în măsura în care ar putea diminua valoarea unor opere lirice și artistice din tezaurul spiritual al popoarelor neolatine.

Mereu s-au interpretat fenomenele românești prin lentile imens europene, cu dezavantaj pentru noi.

În cele ce urmează să expun, voi schița rezultatul la care am ajuns, după un studiu de câțiva ani, în domeniul literaturilor latine, dar mai ales al celei românești.

Se știe de toți că în cântecul popular domină una sau două note exterioare ca forță lirică și a căror prezență se perpetuează major în cele mai caracteristice opere de spiritualitate românească. Autenticul românesc nu se poate elibera de fatalitatea acestei pecetei, care vine din

aceleași izvoare de sensibilitate ca și la alte popoare apropiate nouă ca fond sufletesc. Pentru cine stă să mediteze asupra acestui fenomen, nu mai este nimic excepțional, ci firesc de logic.

În cântecul popular predomină ca sentiment acea nestinsă aspirație spre altceva, spre altcineva, spre ceva drag, depărtat, inaccesibil. Acesta este sentimentul dorului de a cărui prezență sunt pline toate producțiile geniului creator românesc. Nu ne interesează acum interpretările parțiale ale acestui sentiment străvechi și caracteristic regiunilor muntoase și întinderilor de ape; nici personificarea, nici ipostazarea, nici apropierea lui de acel vag sufletesc rusesc *nicevo*, cum e în unele poezii de Esenin. Constatăm numai că unanimitatea producțiilor lirice și o mare parte din cele epice, creații spontane ale poporului român, sunt străbătute, ca o nebuloasă, de un foc ceresc, de sentimentul copleșitor al dorului. Fiecărui îi vin în minte versurile necesare. Reversul dorului îl găsim tot în doină. E jalea românească, stare de suflet profund măcinătoare de forțe reactive. Când nu e dor, e jale în lirica și epica populară română. Între aceste două culmi sufletești e totul.

Nu e necesar să scuturăm fiecare specie pe rând, pentru a-i vedea intima structură de dor și jale. Se impune observația că și melodia românească și hora noastră sunt în concordanță cu dorul și jalea, ca sentimente latine și apoi românești.

Dar dorul și jalea au invadat literatura română cultă. Această afirmație nu este o butadă, ci o realitate

permanentă de a cărei însemnătate psihologică și artistică încă nu și-au dat seama criticii și istoricii literari români.

Toată literatura română este expresia, când mai lucidă, când mai ascunsă, a sentimentului românesc de dor, fie că e Iancu Văcărescu, fie că sunt alții, ca Eminescu, Macedonschi, Alecsandri, Goga, Nichifor Crainic sau Emil Giurgiuca; iar dintre prozatori, cine nu va recunoaște în Sadoveanu un extraordinar dor de trecut, de peisaj moldovenesc, în Rebreanu dorul de pământ, în Gib Mihăescu dorul evadării înspre interstiții?

Nu e locul să arăt amănunțit că tot ce e mai caracteristic în opera fiecăruia este o emanație bogată a sevei pământului nostru, o potențare a dorului în forme uneori depărtate de matca doinei sau a horei, dar care totuși se recunosc.

Dar nu e numai atât.

Creația românească stă integral sub semnul divin al dorului, ori al negativului său: jalea.

Muzica lui George Enescu este cea mai filtrată expresie a dorului românesc, în *Rapsodii* și chiar în ultima sa creație „Impresiuni din copilărie”. Este dorul care împinge din adâncuri ancestrale; este jalea dispariției acelor figuri și timpuri. În Ciprian Porumbescu, de asemenea, deși stins repede, s-a exprimat dorul românesc străbun și, astfel, opera e substanțial românească. Și ceilalți compozitori români, fără să vrea, sunt expresii

fericite ale unei porunci de suflet românesc, fie Dinu Lipatti ori Ion Filionescu.

Și pictura intră în albia uriașă a dorului român, așa cum e realizată de N. Grigorescu, în aspirația sa spre lumină, culoare, natal; în Luchian, în Andreescu, în Băeșu și, recent, în Ștefan Dumitrescu, I. Vlasiu etc. Peisajul lor e un dor sublimat. Numai covârșit de dor aprig cântă sufletul lor de nebunia culorii.

În sculptură, cea mai desăvârșită exprimare a dorului românesc este incontestabil un geniu care vine din mediul rural și, deși este considerat drept un foarte înaintat modern în arta lui, este atât de românesc, încât unora li-i rușine. C. Brâncuși a dus dorul ca sentiment de intensă propulsiune spre infinit până la ultima formă interpretabilă. „Pasărea măiastră” este întruchiparea în duh călător a celui mai adânc dor, în care reziduurile pământești s-au dezbrăcat de imaginea suplă a zborului suprem. Opera lui Brâncuși este nostalgia simplității perfecte, a formei ce se caută cu invidie pe drumul luminii, al gândirii.

În alt domeniu, ca să spun incidental, Aurel Vlaicu este o încarnare a dorului de zbor, a strigătului ancestral de depășire a umanului. Aceasta înseamnă că dorul, ca stare general românească, se face operă de artă în sufletul celor înzestrați cu geniul exteriorizării. Fiecare român, cum au dovedit-o ieșirile contemporane peste frontiere factice, simte acel dor imperial, care era un atribut constituțional al romanilor. Din punct de vedere al credinței noastre ortodoxe (deși mai la vale se va vedea

că intră tot atât de bine și catolicul, căci e vorba de specia umană), dorul se exprimă superb prin ceea ce numește dl Nichifor Crainic „nostalgia paradisului”, dorul de perfecțiunea și înălțimea supremă.

Vreau să subliniez că dorul este manifestarea sufletului românesc în tot ceea ce înseamnă mișcare, gândire, faptă.

Însă nu e totul.

Dorul este un fenomen latin, care, în sectorul carpatic, a căpătat expresia cea mai acută, mai necesară, din cauza vicisitudinilor geografice și istorice. E demn de alăturat cazul altui popor latin, care, fiind, ca și românii, depărtat de centrul de radiere romană de la Roma, a prins culoarea dulce-amară a dorului. E vorba de portughezi, cu al căror *saudade* ne confundăm dorul român.

Se înțelege că dorul, ca și *saudade*, nu e un sentiment simplu, unilateral, ci cuprinde o gamă de nuanțe, un complex de suflet, care se reflectează constant în operele literare și artistice. El nu e o manifestare sporadică nici la alte popoare latine. Dacă dorul, în sens larg, latin, roman, e durere, regret, amar, melancolie, dor de altceva, nostalgia celor cunoscute ca și a celor necunoscute, apoi toate aceste note constitutive se găsesc din belșug în literaturile și operele franceze, italiene, spaniole și portugheze.

Dorul – *dolus* – e un sentiment cu puteri magice, care s-a transmis de la romani în toate țările ocupate de dâșii. Acest *dolus* a primit ulterior bogăția de suflet și de

nuanțe a regiunii, a poporului. Dar între toate este o apropiere, uneori o coincidență.

Și astfel artele popoarelor latine pot fi judecate prin ochiul acesta străvechi al dorului, ramificat în răsărit și apus. Dorul românesc, derivat din cel latin, se găsește în opere care niciodată n-au fost interpretate din acest punct de vedere.

În literaturile romanice, mai ales, sentimentul dorului, ca fenomen latin, se găsește din abundență exprimat. Petrarca este un cântăreț în care dorul a vibrat în consonanță cu jalea iubirii. „Divina Comedie” trebuie racordată acestei realități. Leopardi e numai dor și jale. Baudelaire este dorul francez; Ronsard, Musset, Valéry tot prin acest sentiment se rezolvă.

„Don Quijote” al lui Cervantes este dorul de aventură; Luisiadele lui Camòens sunt dorul de descoperire; Antero de Quental e dorul colorat pesimist.

Cele mai reprezentative opere literare latine sunt astfel fructuos judecate prin prisma dorului.

Dar mai ales literatura română, și cea simbolistă, este o expresie a dorului. Cea mai fidelă expresie a dorului românesc este creația Gândiriștilor.

(*Gândirea*, Anul XXIII,
Nr. 6, 1944. pp. 293-295)

Horia A. Hulubei:

E. Ar. Zaharia, „Maraton”

E. Ar. Zaharia: *Marathon* (versuri), Ed. Bucovina.

O carte ca multe altele, de un poet ca mulți alții! Ceia ce are în plus autorul *Marathon*-ului e „nevoia de-a scrie”, întrucât, la finele volumului, ne mai anunță încă cincisprezece volume de versuri și proză: poeme, romane, studii, antologii... etc. Cred că foarte curând vor invada vitrinele volumele dlui Zaharia, deoarece, pentru majoritatea poeziilor din *Marathon*, domnia-sa n-a muncit prea mult, căci, de-ar fi făcut-o, n-am putea găsi în el versuri cu rime aduse din condei și conținut ininteligibil, ca strofa următoare:

„Am foiletonat pădurile zvelte-ale visului pure
Cerurile și zeitățile mitologiei frivole le sărut,
Mărilor și astrele mi-au intrat în celule
Și vulcanii s-au răsculat în măruntaiele minții *durut...*”

În care s-ar părea că visează cum ajunge zeu... în orice caz, se vede sigur că vrea să schimbe „starea civilă” a cuvântului „*durut*”.

Și mai are dl Zaharia ceva. În goana după originalitate întrebuințează și cuvinte noi. Drept exemplu îl aleg pe „pretutindenii”, melodiosul „pretutindenii”,

transformat de N. Crainic în păsărescul „*pretutindinesc* (pretutindinească)” și intrat în grațiile dlui Zaharia, care nu uită să-l amintească:

„Și-n pretundineasca tăcere mistică...”.

Ar fi putut da multe poeziii cel puțin de gingășia acelu „Poem mic”:

„Ard meteori
Calzi peste mări
Trec vrăjitori
Negri călări.

Luna din prund
Iese rotată,
Ochii-ți ascund
Dragostea toată.

Urcă pe plai
Trece pribeagă
Tu i te dai
Inimii-ntreagă.

s-au sărutat
florile gurii
stele bat
poala pădurii”.

Mă-ntreb de ce dl Zaharia nu-și propune să *întreacă* versurile de mai sus, în loc să se-ncurce în

schimbări de sensuri și în întrebunțări de cuvinte păsărești.

Se spune că versurile reușite sunt și sincere. Un vers reușit la dl Zaharia e:

„Am purtat ca pe-un prunc în brațe, absurdul”...

L-am sfătui pe autor, dacă-i e prea milă de suspomenitul prunc, să se adreseze mai bine vreunui orfelinat, decât să-l înfieze domnia sa.

*(Însemnări ieșene, An. 2,
Nr. 5, 1936, pp. 398, 399)*

Traian Cantemir:

E. Ar. Zaharia: „Sânge și Crini”

Dl E. Ar. Zaharia face parte din scutierii unui lirism delirant și năvalnic, ce-și mână neastâmpărul interior de pe frunțile încoronate de cetină ale Carpaților și de pe țărmurile șerpuite ale râurilor de graniță, în epocile îndepărtate ale istoriei naționale, hotărnicite, pe de o parte, de contemporani de-ai lui Herodot, pe de altă parte, de voievozi purtători de spade și destine, pentru ca, mai târziu, obosit de efluviile glorioare cheltuite pentru ei, să se reîntoarcă acasă, la anii amintirilor, și să toarcă, potolit, caierul sentimentelor proprii.

Jongleur în arta cuvântului, nu cunoaște stavile lexicale, amalgamând neologisme cu termenii uitați și rătăciți prin cine știe ce coclauri, pentru ca, de pe urma lor, să scoată efecte aparte, ce nu pot fi savurate decât de oameni cu gust rafinat, trecuți de marginea estetismului tradiționalist.

Din motivele menționate, poeziile dlui E. Ar. Zaharia vor găsi un ecou mai puțin puternic în opinia lectorilor, căci, lăsându-se furate de muzicalitatea verbului, trec – aparent – peste sesizarea imediată a cuprinsului, lăsând ca acesta să fie căutat în vegetația abundentă a figurilor de stil, care, uneori, se bazează numai pe un singur element comun între cele două părți componente ale comparației. Exemple ca „somnul scurt

ca un pumnal”, „tragem pintenii de chiot” dovedesc îndeajuns că poetul a părăsit obișnuința literară a trecutului, achiziționând sisteme noi, cu forță de intuiție mai redusă și mai ștearsă.

Datorită lor, ecourile versurilor domniei sale au sonoritate de lemn, încântând sfere restrânse de auz. E o caracteristică a dlui E. Ar. Zaharia, care preferă să meargă pe linia modernismului, decât să bătătorească o cărare cunoscută de atâtea generații. De aceea nu ne va surprinde câtuși de puțin, când, în versurile dumisale, în loc să miroase a busuioc și levănțică, va înflori „liniștea pudrată de poezie”, iar „merii se vor undui în doine de lene”, pentru ca, mai târziu, această notă de salon aristocratic să se lase decoltată în budoarul gândurilor poetului până la forma: „Mă frământ ca o ispită într-un pântec de femeie”.

Pentru a nu fi în discordanță cu afirmația făcută, dl E. Ar. Zaharia schimbă mereu ritmul versurilor, indiferent dacă a ajuns sau nu la capătul poeziei, încercând apoi întreaga claviatură a rimei, de la cea albă, până la cea amestecată, refuză orice predilecție și stabilitate, căci posibilitățile de creație ale autorului plachetei „Sânge și Crini” încă nu cunosc oboseala ascensiunilor. Proaspete și viguroase, ele se aseamănă cu plantațiile aliniate dintr-o grădina tânără, în care seva pământului lucrează asiduu, ca să ridice tulpinile încredințate cât mai sus spre azurul cerului.

(*Revista Bucovinei*, Anul I, Nr. 8, 1942, p. 342)

Ionel Negură:

Pe marginea unei cărți și a unei pomeniri

Apariția „Antologiei Rădăuțene” a lui E. Ar. Zaharia și prinosul de aducere-aminte și definire ce-i închină periodicele literare ale Bucovinei poetului Ion Roșca răscolesc, cu îndemnurile și nostalgia anilor de vis, amintirile celor ce au trecut prin lumea „Mugurilor”.

Apariția acestei reviste, în februarie 1924, a însemnat primii pași ai tinerei literaturi bucovinene dintre cele doua războaie.

Despre dâra de lumină ce au lăsat-o „Mugurii” în eflorescența scrisului tânăr bucovinean au vorbit, nu o dată, Mircea Streinul, Iulian Vesper sau alții. Studiul, scris încă în 1938, cu care se deschide „Antologia” lui E. Ar. Zaharia, trece, însă, limitele unei însemnări fugare și ocazionale de ușoare năzuințe și promițătoare încercări literare ale unei tinerimi școlărești. Peste micile săgetări înspre alte cetăți de gând și simțire, este o frescă vie și bogată, ieșită din paieta unui colorist, dar în același timp o pătrundere în atmosfera istorică, națională, culturală, etnografică a vechii așezări moldovenești, cu gropnița celor dintâi descălecători de pe versantul răsăritean al Carpaților. Deși acest studiu introductiv nu se rezumă la anii de viață ai „Mugurilor”, cum nici antologia nu se reduce la spicuri din realizările poetice ale celor ce s-au definit sau au început în aceasta vreme (dl Zaharia face

loc, de pildă, și lui Liviu Marian, Vasile Gherasim sau N. Tcacu-Albu, punctul de plecare este, deci, județul de origine și nu locul de afirmare), totuși, pentru prima dată, lumea „Mugurilor” ni se înfățișează în mod cuprinzător, în geneza ei și „avântul de tinerețe, de sacrificiu și poezie”, situată, deodată, în mediu și epocă.

Valuri de feciori de țărani din satele frunțase, de pe ambele maluri ale Sucevei, de la Putna și Straja, până la Frătăuți și mai departe, în costumele lor albe frumos înflorite și cu inimile pline de mireasma pomelor și a vetrei strămoșești, dădură, din primii ani de după unirea cea mare, populației liceului „Eudoxiu Hurmuzachi” un aspect ce, în trecut, doar liceul românesc de la Suceava îl manifestase. Cei din clasele superioare trăiam sufletește eferescenta tinerimii universitare românești. Profesorii tineri, nume bine cunoscute astăzi, ca Ilie Vișan, George Cârsteanu, Nicodim Ițcuș, Ion Dan, chemau la viață Asociația profesorilor, care întreținea serioase preocupări culturale și la ale cărei șezători săptămânale conferențiau profesorii Universității cernăuțene.

„Mugurii” erau expresia acestei atmosfere și a neastâmpărului nostru, care cerea afirmarea românească.

Formal, revista însemna concretizarea unor încercări, ce porniseră, de câteva luni, în cercul câtorva elevi ai cursului superior și se limitaseră la o circulație în acest cerc. „Mugurii” apăreau cu oblăduirea conducerii liceului și cu înțelegerea și încurajarea profesorilor. Pe bună dreptate, dl Zaharia remarca figura directorului Em. Isopescu și cea a adevăratului nostru părinte sufletesc,

profesorul Ilie Vișan, a cărui ținută în manifestările noastre școlare și extrașcolare ne coborâse în inimi un atașament prea adânc pentru a-l putea prinde în cuvinte. În sala bibliotecii liceului țineam ședințele și în una din clase se multiplica revista.

Cu câta mândrie tinerească, în acea Duminică însoțită de sfârșit de iarnă, am dus sub braț, cu Mihai Horodnic, caietele litografiate din primul număr al revistei, pentru chioșcuri, colegi și atâția oameni de bine ce ne priveau cu încredere sau cel puțin cu bunăvoință, căci, desigur, erau și semne de tânără naivitate în unele modeste începuturi! Fericită îmbinare a unei firi de mare visător cu un robust temperament dinamic, Mihai Horodnic a însuflețit și a dominat toate revărsările de suflet ale celor din jurul său. De aceea este de înțeles cât de puternic am simțit lovitura pricinuită prin moartea sa atât de fulgerătoare. Tipărirea, după moartea lui, a celor doua caiete (primul, în noiembrie 1926, într-o tipografie din Rădăuți, al doilea, la Botoșani, în aprilie 1927), pe care le-am redactat cu contribuția lui Iulian Vesper, Ion Roșca (E. Valerian), C. Rotariu (Mircea Ciobanul) și alții, a însemnat, pentru cei ce-i eram colegi (Vesper, Eugen Prelipceanu și eu), o ultimă încercare, căci ne găseam în cel din urmă an de liceu. Era și împlinirea unui gând scump lui Mihai, tipărirea revistei.

Mihai Horodnic locuia pe strada Cornelson (nu știu dacă azi mai păstrează acest nume), împreună cu E. Prelipceanu, autorul ilustrațiilor din timpul cât revista a apărut litografiată, cu Traian Galan și încă vreo câțiva. Acolo ne strângeam, după-amiaza, și ceilalți, pentru a

prepara lecțiile sau, pur și simplu, pentru preocupări mugurești.

Acolo l-am văzut, întâia oară, pe Ion Roșca, modest și tăcut. La fel, în ședințele noastre de Duminică după-amiază și în ziua când, din mâna lui Horodnic, a luat, pentru prima dată, sulul aparatului de multiplicat. Poeți, prozatori sau desenatori, traducători, începători în ale criticii sau simpli cronicari literari, cei ce și-au văzut numele sau pseudonimul în revistă, înainte de a fi „artiști”, au fost „artizani”. Eu, trei ani în șir, am scris pentru multiplicat foaia originală a tuturor caietelor apărute. Cu sulul pentru multiplicat sau cu șapilografal și-a început ucenicia la „Muguri” și Ion Roșca”.

Tăcut și îngândurat, figura sa vădea de pe atunci sufletul poetului „împlinirii neajunse” și al „suliței frânte”, deși îndârjirea chipului, în mica sa statură, îi putea trăda pornirile spre „neohaiducească”.

Deși temperamente deosebite, între Mihai Horodnic și Ion Roșca s-a stabilit, de la început, o caldă apropiere. Cine știe dacă aceasta n-a fost tainicul semn al ursitei care i-a răpit pe amândoi, așa de tineri, de pe această lume?

Neîndurătoarea lege a firii, care poruncește jertfă pentru temelia oricărei înfăptuiri omenești, a cerut tributul și de la generația „Mugurilor”. Jertfa ei au fost doi dintre cel mai buni: Mihai Horodnic și Ion Roșca.

*(Revista Bucovinei, Anul II,
Nr. 10, 1943, pp. 502-504).*

Cuprins

Mărturisitorii: E. Ar. Zaharia, 2
Nova ars poetica, 9
Ninsoare, 10
Beatitudini, 13
Izvorul poemelor, 16
Faun alb, 18
Întâia primăvară, 20
Dansul morții, 22
Rugăciune, 24
Rugăciune, 25
Pleure, 27
Frate, 28
Iar către Emirel, 30
Semn, 32
Cimitir, 33
Nu va trece mult, 34
Poem, 35
Elegie de toamnă, 36
Broderie, 39
Poet, 40
Moment, 41
Lumină, 42
Elegie, 43
Betelgeuse, 44
Pastel, 45
Rondelul celui plecat în lume, 46

Păduratecă, 47
Bine-ai venit!, 48
Predoslovie, 50
Dimineață, 51
Letopiseț: domnului Ion I. Nistor, 52
Eroica: Mareșalului Ion Antonescu, 55

Afania, 60
Iar către Afania, 62
Ancora s-a ridicat, 64
Cerbii, 66
Fuga prin pădure, 67
Călătorie, 68
Ciobanii, 70
Amurgul plopilor, 72
Năierul către Margareta, 74
Nocturnă, 76
Toamna mă mut la oraș, 78
Narcoză, 80
In memoriam, 81
Fata voievodului se culcă, 82
Perșii, 83

REFERINȚE CRITICE

E. Ar. Zaharia: O nouă interpretare a literaturii, 85
Horia A. Hulubei: *E. Ar. Zaharia*, „Maraton”, 92
Traian Cantemir: *E. Ar. Zaharia*, „Sânge și Crini”, 95
Ionel Negură: *Pe marginea unei cărți și a unei pomeniri*,
97